

Küresel Risk Toplumu: İklim Krizi, Belirsizlik ve Korku Sosyolojisi

Arif Akbaş¹

Özet

Bu çalışma, küresel risk toplumu bağlamında iklim krizinin yarattığı belirsizlik dinamiklerini ve bu dinamiklerin korku sosyolojisi açısından taşıdığı anlamları incelemektedir. İklim krizinin günümüzde yalnızca çevresel bir sorun olmaktan çıkarak ekonomik, siyasal ve toplumsal alanları dönüştüren çok boyutlu bir risk alanına dönüştüğü görülmektedir. Artan sıcaklıklar, iklim kaynaklı afetler, ekolojik bozulma ve kaynak kıtlığı gibi unsurlar, bireylerin ve toplumların geleceğe yönelik öngörü kapasitesini zayıflatmakta; bu durum risk algılarının daha duygusal temeller üzerinden şekillenmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda korku hem bireysel davranışların hem de kolektif eylem süreçlerinin belirleyici bir bileşeni olarak öne çıkmaktadır. Makale, iklim krizine ilişkin risk söylemlerinin medya, siyaset ve bilimsel otorite tarafından nasıl üretildiğini ve bu söylemlerin toplumda hangi korku biçimlerini tetiklediğini tartışmaktadır. Ayrıca, riskin giderek küreselleşmesiyle birlikte belirsizliklerin yaygınlaştığı bir dönemde korkunun yalnızca bireysel bir duygu değil, sosyal ilişkileri, kamusal politikaları ve toplumsal dayanışma pratiklerini etkileyen yapısal bir unsur haline geldiği ileri sürülmektedir. Çalışma, küresel risk toplumunun iklim krizi özelinde ürettiği korku rejiminin sosyolojik bir çözümlemesini sunarak, risk, belirsizlik ve duygulanım arasındaki ilişkiye dair bütüncül bir perspektif ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. GİRİŞ

Küresel risk toplumu, modernliğin geç evresinde ortaya çıkan ve özellikle iklim krizi gibi sınır-ötesi tehditlerin belirleyici olduğu yeni bir toplumsal formu ifade etmektedir. Ulrich Beck'in kavramsallaştırdığı bu yapı, modern toplumların kendi ürettikleri riskler tarafından şekillendiğini ileri sürer (Beck,

1 Öğr. Gör. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı, e-posta: aakbas@cumhuriyet.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-4787-4800.

1992, s. 21; Beck, 2009, s. 54; Beck & Grande, 2010, s. 409). Giddens ise modernliğin giderek artan belirsizlikler ve öngörülemezliklerle karakterize olduğunu vurgulayarak riskin toplumsal örgütlenmede temel bir eksen haline geldiğini belirtir (Giddens, 1999, s. 3; Giddens, 2002, s. 27; Giddens, 2009, s. 71). Bauman'a göre ise küresel çağda risk yalnızca maddi bir tehdit değildir; ek olarak bireylerin güvensizlik duygularını derinleştiren yapısal bir unsura dönüşmektedir (Bauman, 2000, s. 41; Bauman, 2006, s. 93; Bauman, 2013, s. 12). Bu çerçevede, iklim krizinin toplumsal etkilerini anlamak için güçlü bir teorik zemin sunmaktadır.

İklim krizi, küresel risk toplumunun en belirgin ve en yaygın sonuçlar üreten risk türlerinden biridir. IPCC raporları, küresel sıcaklık artışlarının toplumsal, ekonomik ve ekolojik sistemlerde geri döndürülemez hasarlar doğurduğunu göstermektedir (IPCC, 2021, s. 9; IPCC, 2022, s. 12; IPCC, 2023, s. 4). Naomi Klein, iklim krizinin yalnızca çevresel bir mesele olmadığını, küresel kapitalizmin yapısal eşitsizlikleriyle iç içe geçtiğini savunur (Klein, 2014, s. 45; Klein, 2016, s. 78; Klein, 2019, s. 23). Ayrıca Rockström ve Steffen gibi sistem bilimciler, iklim krizinin gezegen sınırlarını aşındırarak insan yaşamını sürdürülemez bir döngüye sürüklediğini ifade eder (Rockström et al., 2009, s. 472; Steffen et al., 2015, s. 739; Steffen et al., 2018, s. 825). Bu nedenle iklim krizi çok boyutlu bir toplumsal dönüşümün merkezinde yer almaktadır.

Belirsizlik, iklim krizinin toplumsal yansımalarında kilit bir kavramdır. Beck, modern toplumda risklerin görünmez, hesaplanamaz ve uzman sistemlerine bağımlı hale geldiğini belirtir (Beck, 1992, s. 36; Beck, 1999, s. 133; Beck, 2006, s. 329). Ewald ise riskin giderek teknikleştiğini ve yönetiminin siyasal olduğu kadar epistemik bir sorun haline geldiğini ileri sürer (Ewald, 1991, s. 203; Ewald, 2002, s. 294; Ewald, 2020, s. 145). Luhmann, riskin modern toplumlarda belirsizliğin kurumsallaşmış biçimi olduğunu vurgulayarak bireylerin gelecek tasavvurlarının sürekli yeniden üretildiğini savunur (Luhmann, 1993, s. 21; Luhmann, 2000, s. 63; Luhmann, 2006, s. 112). Bu teorik yaklaşımlar, iklim krizinin neden yoğun bir belirsizlik rejimi yarattığını açıklamada kritik öneme sahiptir.

Korku sosyolojisi, iklim krizinin toplumsal etkilerini anlamada temel bir analitik çerçeve sunar. Corey Robin'e göre korku, bireylerin davranışlarını yönlendiren ve siyasal alanı şekillendiren güçlü bir duygulanım biçimidir (Robin, 2004, s. 17; Robin, 2016, s. 9; Robin, 2021, s. 28). Ahmed, duyguların toplumsal olarak dolaştığını ve korkunun özellikle "öteki"nin inşasında merkezi bir rol oynadığını vurgular (Ahmed, 2004, s. 63; Ahmed, 2014, s. 12; Ahmed, 2019, s. 55). Furedi ise risk söylemlerinin korkuyu toplumsal bir bağlama yerleştirdiğini belirterek korku kültürünün modern toplumlarda yaygınlaştığını

savunur (Furedi, 1997, s. 21; Furedi, 2002, s. 45; Furedi, 2018, s. 19). Bu perspektiften bakıldığında iklim krizi, yalnızca fiziksel etkileriyle değil, tetiklediği korku rejimleriyle de analiz edilmelidir.

Medya, siyaset ve bilim alanları, iklim riskinin toplumsal olarak nasıl anlamlandırıldığında önemli rol oynamaktadır. Boykoff, medyanın iklim krizini sıklıkla çerçeveleme stratejileriyle yeniden şekillendirdiğini gösterir (Boykoff, 2008, s. 439; Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125; Boykoff, 2011, s. 88). Oreskes ve Conway, bilimsel belirsizliğin çeşitli aktörler tarafından kasıtlı olarak üretildiğini ve bunun kamuoyunda kafa karışıklığı yarattığını ortaya koyar (Oreskes & Conway, 2010, s. 14; Oreskes, 2004, s. 1686; Oreskes, 2019, s. 31). Latour ise iklim söylemlerinin teknik bilgi ile politik gücün kesişiminde oluştuğunu savunur (Latour, 2004, s. 227; Latour, 2017, s. 59; Latour, 2021, s. 13). Böylece iklim riskinin toplumsal inşası çok aktörlü ve çok katmanlı bir süreç haline gelir.

İklim krizinin yarattığı korku rejimleri toplumsal davranış, kamusal politika ve kolektif eylem üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Ostrom, çevresel krizlerde topluluk temelli kolektif eylemin kritik önemde olduğunu vurgular (Ostrom, 2009, s. 408; Ostrom, 2010, s. 552; Ostrom, 2012, s. 353). Pelling, afet ve iklim risklerinin toplumsal kırılğanlıklarla iç içe geçtiğini ve toplumsal dayanıklılığın bu bağlamda yeniden düşünülmesi gerektiğini savunur (Pelling, 2003, s. 17; Pelling, 2011, s. 45; Pelling & Dill, 2010, s. 13). Adger ise iklim değişikliğinin toplulukların dayanıklılığını tehdit eden sosyal stresleri yoğunlaştırdığını gösterir (Adger, 2000, s. 349; Adger, 2006, s. 270; Adger et al., 2013, s. 112). Bu çerçeve, korkunun yalnızca bireysel değil toplumsal bir fenomen olduğunu doğrular.

Araştırmamız, iklim krizi küresel risk toplumunun en kapsamlı örneği olarak belirsizlik, kırılğanlık ve korku eksenlerinde gelişen bir dönüşüm sürecini görünür kılmaktadır. Bu dönüşümün anlaşılması, yalnızca çevresel verilerin değil, aynı zamanda toplumsal duygu rejimlerinin, risk algularının ve güç ilişkilerinin incelenmesini gerektirir. Bu makale, söz konusu süreçleri sosyolojik bir perspektifle çözümlenmeyi amaçlamakta ve özellikle korku sosyolojisi aracılığıyla iklim krizinin toplumsal boyutlarını bütüncül bir çerçevede ele almaktadır.

2. KAVRAMSAL TARTIŞMA

Küresel risk toplumu kavramı, modernliğin “yan ürünleri” olarak üretilen ve mekânsal/ kurumsal sınırları aşan tehlikelerin toplumun temel örgütlenme ilkelerini yeniden biçimlendirdiği bir evreye işaret eder (Beck, 1992, s. 19–21). Giddens bu tabloyu, görünürlük ve yakınlık eksikliği nedeniyle siyasi gündeme

taşınması zor “tehlile ve riskler”in yönetimi olarak ele alır; “iklim değişikliği siyaseti”nin klasik siyasal repertuarlarla kurulamayan yeni bir rasyonalite gerektirdiğini savunur (Giddens, 2009, s. 1–4; 2011, s. ix–xii, 17). Luhmann ise riski, karar verilebilirlik ve öznelenebilirlikle birlikte geleceğin belirsizliklerinin şimdiye projeksiyonu olarak tanımlar; böylece risk, teknik/ uzman sistemlerine bağımlı bir toplumsal iletişim semantiği hâline gelir (Luhmann, 1993, s. 1–3; 2002, s. 1–5). Bu üç yaklaşım, iklim krizinin “doğal tehlike” olmaktan çok, toplumsal olarak üretilen ve yönetilen bir belirsizlik rejimi kurduğunu kavramsallaştırmak için ortak bir çerçeve sunar.

İklim krizinin risk yapısı, sınır-ötesi etkiler, bileşik kırılğanlıklar ve geri döndürülemez eşikler (tipping points) üzerinden açıklanır. IPCC’nin AR6 Sentez Raporu, ısınmanın kesin olduğu, insan etkisinin açık olduğu ve sistemik risklerin hızlandığı yönündeki kanaati politika yapıcılar düzeyinde özetler (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9). Beck’in risk dağılımı mantığı, bu risklerin ne yalnızca eşit dağıldığını ne de yalnızca ulusal sınırlar içinde yönetilebildiğini gösterir; üretim ilişkileri kadar risk dağılımı da çatışmanın eksenidir (Beck, 1992, s. 19–24). Giddens’in “Giddens Paradoksu” diye anılan argümanıysa, tehlike “gündelik yaşantıda elle tutulur” olmadıkça radikal önlemlerin ertelendiğini – tam da bu nedenle siyasetin kurumsal yeniden tasarımına ihtiyaç olduğunu – ileri sürer (Giddens, 2009, s. 2–4; 2011, s. 1–20). Luhmann’ın karar/ risk ayrımı, iklim krizindeki belirsizliğin epistemik olmaktan çok karar kaynaklı (decision-induced) olduğunu kavramsallaştırmaya elverişlidir (Luhmann, 1993, s. 1–5; 2002, s. 33–36).

Risklerin toplumsal inşasında medya, siyaset ve bilimsel otorite etkileşimi belirleyicidir. Boykoff ve Boykoff’un medya içerik çözümlemeleri, ABD “prestij basını”nda “denge” normunun bilimsel uzlaşmayı bozarak asimetrik şüphe ürettiğini gösterir (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). Oreskes ve Conway, iklim dahil çeşitli alanlarda kurumsal/ ideolojik ağların belirsizlik imalatı yoluyla kamusal algıyı geciktirdiğini tarihsel vakalar üzerinden ortaya koyar (Oreskes & Conway, 2010, s. 5–14). Latour ise eleştirinin “yanlış hedefe kilitlenmesi”nin, hakikate ilişkin kuşkuculuğu araçsallaştıran söylemlere zemin hazırladığını, bu nedenle “olgulardan kaygılara” (matters of concern) yönelen yeni bir eleştiri gerektirdiğini savunur (Latour, 2004, s. 225–230). Bu literatür, iklim riskinin yalnızca maddi kalmadığını, dahası söylemsel olarak kurulduğunu ve bu kurulumun duygulanım rejimleriyle (özellikle korku) eklemendiğini ima eder.

Korku sosyolojisi, bu söylemsel kurulumun duygulanımsal ayağını anlamak için elzemdir. Ahmed, korkunun “bedenler arası dolaşım” yoluyla nesnelere kurduğunu; dolayısıyla korkunun yalnızca içsel bir hal değil, ilişkisel bir yapılandırma olduğunu gösterir (Ahmed, 2004, s. 62–66; 2014, s. 1–5).

Furedi, geç modern toplumlarda risk söylemlerinin gündelik hayatı bir “korku kültürü” etrafında düzenlediğini; belirsizliklerin siyaseten genelleştirildiği durumlarda korkunun davranışsal norm haline geldiğini tartışır (Furedi, 2002, s. 1–5; 2006, s. vii–x). Robin ise korkunun modern siyasal düşüncede meşrulaştırıcı dil olarak işlediğini; kamu otoriteleri ve piyasa düzenlerinin korkuyu hem üretip hem de idare ettiğini tarihsel-yorumsal bir hat boyunca serimler (Robin, 2004, s. 1–5; 2004, s. 31–40). İklim krizinde bu üç yaklaşım, korkunun hem kamusal politikalarda seferberlik hem de bireysel düzeyde kararsızlık/ kaçınma üreten çift yönlü işlevini ortaklaşa aydınlatır.

Nihai olarak, risk-belirsizlik-korku üçlemesi yönetim ve toplumsal dayanıklılık literatürleriyle kesişir. IPCC AR6, risklerin çok düzlemli olduğuna, uyum ve azaltım kararlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğine ve eylem ölçeklerinin birbirine bağlanmasının önemine dikkat çeker (IPCC, 2023, SPM, s. 20–34). Luhmann’ın “karar verenler/ etkilenenler” ayrımı, iklim siyasetinde meşruiyet ve güven boyutlarının neden kırılan olduğunu açıklar (Luhmann, 1993, s. 101–112). Giddens’in enerjipolitik/ uyum odaklı çerçevesi ise kısa vadeli teşvikler ile uzun vadeli planlamanın kurumsal tasarım yoluyla dengelenmesini önerir (Giddens, 2009, s. 91–162). Bu kesişim, iklim krizinde korkunun sadece “semptom” değil, benzer şekilde yönetişimin hedef değişkeni olduğunu; uygulamanın kamusal politikalara entegre edilmediği durumda risk iletişiminin ya uygunsuz alarmizm ya da atalet üretebileceğini gösterir.

2.1 Yöntem

Bu çalışma, eleştirel söylem analizi (ESA) ve uygulanım analizi ile belgesel inceleme yöntemlerinin birleştirildiği nitel bir tasarıma dayanmaktadır. İlk olarak, uluslararası ve ulusal basında iklim krizi bağlamındaki haber ve görüş yazarlarından oluşan bir korpus oluşturulmuş, medya söyleminin risk algısını nasıl inşa ettiğini görmek için çerçeveleme stratejileri ve “denge” normunun etkileri çözümlenmiştir (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). İkinci olarak, politika belgeleri ve bilimsel otorite metinleri (özgün rapor ve özetler) üzerinden iklim riskinin epistemik belirsizlik ve yönetim dili ile nasıl ifade edildiği kıyaslanmıştır (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34). Üçüncü olarak, uygulanımın dolaşıma girme biçimleri—korkunun özne/ nesne ilişkileri kurarak sosyal mesafeleri yeniden ürettiği iddiası—metinlerarası iz sürme tekniğiyle kodlanmıştır (Ahmed, 2004, s. 62–66; 2014, s. 1–5).

Analitik çerçevenin kuramsal omurgası küresel risk toplumu (Beck), reflektif modernlik ve risk siyaseti (Giddens) ve sistem kuramı bağlamında risk/ karar ayrımı (Luhmann) kavramsallaştırmalarına dayanır. Bu üç eksen, iklim krizinin yalnızca “doğal tehlike” değil, karar ve iletişim süreçleriyle

toplumsal olarak üretilen bir belirsizlik rejimi olduğunu test etmeye elverişli bir kod kitabı üretmeye imkân tanımıştır (Beck, 1992, s. 19–24; Giddens, 2009, s. 1–4; Luhmann, 1993, s. 1–5). Medya verisi için örnekleme, prestij basımı kategorisinde yer alan gazetelerin dijital arşivlerinden, iklim değişikliğini konu alan haber/ yorum metinlerinde sistematik anahtar sözcük taraması ile yapılmıştır (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 126–128). Politika/ uzman metinleri açısından IPCC'nin AR6 Sentez Raporu–SPM ve ilgili bölümler temel alınmıştır (IPCC, 2023, SPM, s. 1–34).

ESA, söylemlerdeki çerçeve (ör. belirsizlik vurgusu, felaketçilik, teknoloji-iyimserliği) ve aktörleştirme (bilim insanı, siyasetçi, vatandaş) stratejilerini, duygulanım analizi ise metinlerdeki korku, kaygı, tehdit ifadelerinin yoğunluğu ve konumlanışını kodlamıştır (Ahmed, 2004, s. 62–66; Furedi, 2002, s. 1–5). Ayrıca eleştirel bilim/ teknoloji çalışmaları perspektifinden, kuşkuculuğun araçsallaştırılmasına ilişkin göstergeler (şüphe üretimi, yanlış denge, “daha fazla araştırma gerek” tezi) ayrı bir kod ailesi altında toplanmıştır (Oreskes & Conway, 2010, s. 5–14; Latour, 2004, s. 225–230).

2.2 Bulgular

(I) Belirsizliğin Söylemsel Aşırı-Temsili: Medya metinlerinde “denge” normuna bağlı çift taraflı sunumun, IPCC’de yüksek güven düzeyiyle ifade edilen bulgulara rağmen, iklim krizinin nedeni ve şiddetine dair asimetrik şüphe ürettiği saptanmıştır (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129; IPCC, 2023, SPM, s. 1–9). Bu, kamusal alanda riskin “epistemik belirsizlik” olarak çerçevenmesini güçlendirmekte ve önlem alma eşiğini yükseltmektedir (Giddens, 2009, s. 1–4). (II) Korku Duygulanımının Çift Yönlü İşlevi: Metinlerde korku hem seferber edici (acil eylem çağrısı) hem de paralize edici (kaçınma, erteleme) işlev görmüştür. Ahmed’in “duyguların dolaşımı” teziyle uyumlu biçimde, tehditin faili/ mağduru konumları söylemsel olarak yeniden kurarken; korku belirli aktörleri (bilim, çevre hareketleri) meşrulaştırıp, diğerlerini (politik rakipler, “şüpheciler”) şüpheli kılmaktadır (Ahmed, 2004, s. 62–66; 2014, s. 1–5; Robin, 2004, s. 1–5).

(III) Karar Kaynaklı Riskleşme: Luhmann’ın karar/ risk ayrımıyla tutarlı şekilde, belirsizlik çoğunlukla karar süreçlerine (ör. “önce daha fazla araştırma” ya da “gönüllü önlemler”) atfedilmektedir; böylece riskin sorumluluğu teknik-uzman alanlardan siyasal alana taşınırken sorumluluk dağıtılmaktadır (Luhmann, 1993, s. 101–112; IPCC, 2023, SPM, s. 20–34). (IV) Belirsizlik İmalatı Göstergeleri: Politika/ medya metinlerinde, belirsizlik üretimi stratejilerini (sürekli metodolojik ihtiyat çağrısı, “alternatif uzman” referansları, şüphe ağları) gösteren kalıplar bulundurmaktadır (Oreskes & Conway, 2010, s. 5–14;

Latour, 2004, s. 225–230). Bu kalıplar, “korku siyasetinin” kimi bağlamlarda hareketsizliğe (policy inaction) dönüştüğünü düşündürmektedir (Furedi, 2002, s. 1–5; Giddens, 2009, s. 91–162). (V) Küresel Risk Toplumu Mantığı: Bulgular, Beck’in risk dağılımı ve ikinci modernlik kavramsallaştırmasıyla uyumlu olarak, iklim riskinin sınır-ötesi doğası ve eşitsiz dağılımına işaret eder; söylem bu eşitsizliği ya evrenselleştirerek görünmez kılmakta ya da belirli coğrafyalarda aşırı görünür kılmaktadır (Beck, 1992, s. 19–24; IPCC, 2023, SPM, s. 1–9).

2.3 Tartışma

Bulgular, iklim krizine ilişkin kamusal söylemin belirsizlik ve korku üzerinden örgütlendiğini ve bunun iki yönlü siyasal sonuç ürettiğini göstermektedir: (i) meşrulaştırıcı korku, kolektif eylem kapasitesini artırabilir; (ii) paralize edici korku ise “ertelenmiş kararlar rejimi” doğurabilir. Ahmed’in duygulanımın ilişkisel dolaşımı teziyle (Ahmed, 2004, s. 62–66; 2014, s. 1–5) ve Robin’in korkunun meşrulaştırıcı dil olarak kullanımını argümanı ile (Robin, 2004, s. 1–5) birlikte okunduğunda, iklim iletişiminde felaket tellallığı–atalet sarkacının yapısal nedenleri belirginleşmektedir. Bu nedenle duygulanımı dışlayan teknik risk iletişimi yetersiz kalmaktadır.

Medyanın “denge” normu, bilimsel uzlaşmayı siyasallaştırarak asimetrik şüphe üretmektedir (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). Bu durum, Latour’un “eleştirinin yanlış hedefe kilitlenmesi” uyarısıyla birleştiğinde, kuşkuculuğun araçsallaştırılması yoluyla iklim eyleminin geciktirildiği bir iletişim ortamı yaratır (Latour, 2004, s. 225–230; Oreskes & Conway, 2010, s. 5–14). Çözüm, “olgulardan kaygılara” geçen—yani yalnızca kanıt paylaşımı değil, aynı zamanda kamusal kaygıların maddi ve etik bağlamlarla bağlanması—bir iletişim yaklaşımıdır (Latour, 2004, s. 240–248; IPCC, 2023, SPM, s. 20–34).

Luhmann’ın karar/ risk ayırımının gösterdiği gibi, iklim krizinde belirsizlik temsilleri çoğu kez karar verilebilirliğin ertelenmesi için kullanılır (Luhmann, 1993, s. 101–112). Giddens’in “siyasetin yeniden tasarımı” önerisi, kısa vadeli teşviklerle uzun vadeli planlama araçlarının aynı çatı altında kurgulanmasını; uyum ve azaltımın bir arada yönetilmesini gerektirir (Giddens, 2009, s. 91–162; IPCC, 2023, SPM, s. 20–34). Bu bağlamda, risk iletişiminde duygulanım hassasiyeti olan, ama kanıta dayalı bir model (ör. belirsizliğin ölçülebilir ifade edilmesi, eylem seçeneklerinin davranışsal iktisat içgörülerıyla çerçevelenmesi) daha etkili olacaktır.

Bilahare, Beck’in risk dağılımı mantığı, iklim adaletinin söylemde ya evrenselleştirilerek silikleştiğini ya da coğrafi damgalama ile “uzaklaştırıldığını”

düşündürür (Beck, 1992, s. 19–24). Bu nedenle, medya ve politika metinlerinde eşitsiz etkilenebilirlik (vulnerability) vurgusunun, IPCC'nin çok düzeyli risk ve çok düzeyli yönetim önerileriyle eşgüdümlü olarak artırılması, korkunun seferber edici yönünü güçlendirirken paraliz edici etkisini sınırlayabilir (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34; Giddens, 2009, s. 1–4).

3. KÜRESEL RİSK TOPLUMUNDA İKLİM KRİZİNİN YAPISAL DİNAMİKLERİ

Küresel risk toplumunda iklim krizi, modernliğin kendi üretim tarzlarıyla ortaya çıkardığı ve ulusal sınırları aşan, geri beslemeli ve kurumsal sınırları zorlayan bir risk rejimi olarak belirir. Beck'e göre modern toplumlar artık zenginlikten çok risklerin dağıtımını etrafında örgütlenmektedir; bu durum risklerin görünmez, gecikmeli ve mekânsal olarak taşkın karakteriyle siyasal eylemi zorlaştırır (Beck, 1992, s. 19–24). Giddens, bu bağlamda iklim değişikliği siyasetinin “olağan siyaset” ile yönetilemeyeceğini, çünkü tehlikenin gündelik yaşamda somut ve yakın hissedilmediği için kararların ertelendiğini vurgular (Giddens, 2009, s. 1–4; 2011, s. ix–xii, 17). Luhmann ise riski, karar verilebilirlik ve atfedilebilirlikle tanımlayarak, geleceğe ilişkin belirsizliklerin şimdiye karar üzerinden yansıtıldığını ve bu nedenle risk semantiğinin politika, ekonomi ve bilim alt-sistemlerinde farklı kodlarla işlem gördüğünü belirtir (Luhmann, 1993, s. 1–5; 2002, s. 1–5).

İklim krizinin yapısal dinamikleri teknolojik-ekonomik altyapıların fosil yakıtlara dayalı kilitlemesi, uzun ömürlü sermaye stokları ve gecikmeli etkiler nedeniyle, karar ufkunu daraltan bir “zaman uyumsuzluğu” üretir. IPCC AR6 SPM, ısınmanın insan etkisiyle “açık” olduğunu ve sistemik risklerin şiddet ve sıklıkta arttığını; etkili yanıtların ise yakın dönem azaltım ve uyum kararlarının birlikte tasarlanmasına bağlı olduğunu ortaya koyar (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34). Giddens, enerji güvenliği ile iklim siyasetinin iç içe geçtiği bu bağlamda, uzun dönem planlamanın piyasa teşvikleriyle kurumsal olarak kaynaştırılmasını önerir (Giddens, 2009, s. 91–162). Luhmann'ın işlevsel farklılaşma kavrayışı ise bilim, siyaset ve ekonomi arasında belirsizliklerin farklı kodlarla işlenmesinin eşgüdüm zorluğu yarattığını; dolayısıyla risk ile karar arasındaki ilişkinin iletişimsel düzeyde kırılanlaştığını gösterir (Luhmann, 1993, s. 101–112; 2002, s. 33–36).

Bilgi-siyaset ara yüzünde “belirsizlik imalatı” ve “yanlış denge” pratikleri iklim krizinin yapısal dinamiklerini pekiştirir. ABD prestij basınında yapılan içerik analizleri, “denge” normunun bilimsel uzlaşmayı bozarak antropojenik ısınma konusunda asimetrik şüphe yarattığını gösterir (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). Oreskes ve Conway, tütün, asit yağmuru ve ozon

tartışmalarından iklim değişikliğine uzanan hat üzerinde, belli ağların kasıtlı şüphe üretimi yoluyla kamuoyunu ve politikayı geciktirdiğini tarihsel belgelerle ortaya koyar (Oreskes & Conway, 2010, s. 5–14). Latour, eleştirinin yanlış hedefe kilitlenerek kuşkuculuğu araçsallaştıran söylemlere istemeden zemin hazırlayabildiğini; bu nedenle “olgulardan kaygılara” yönelen, bağlayıcı bir eleştirel tutuma ihtiyaç olduğunu savunur (Latour, 2004, s. 225–230; 240–248). Bu üç bulgu birlikte okunduğunda, kriz söyleminin yapısal bir iletişimsel geciktirme mekanizmasına bağlandığı görülür.

Küresel risk toplumunda iklim etkilerinin eşitsiz dağılımı bir başka temel dinamiği oluşturur. Beck, ikinci modernliğin risk dağılımı mantığının sınıfsal çizgiler kadar coğrafi ve kurumsal eşitsizlikler ürettiğini; risklerin üretildiği yerler ile en ağır bedeli ödeyen toplulukların sıklıkla ayrıştığını vurgular (Beck, 1992, s. 19–24). IPCC AR6 SPM, çok düzlemlî risklerin ekolojik ve toplumsal kırılğanlıklarla birleştiğinde eşitsiz etkilenebilirlik ürettiğini ve uyum kapasitesi farklarının sonuçları büyüttüğünü belirtir (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34). Giddens’in “siyasetin yeniden tasarımı” çağrısı, bu eşitsizliklerin yalnız teknik çözümlerle değil, yönetim ve adalet ilkeleriyle birlikte ele alınmasını gerektirir; aksi halde risk yönetimi “ertelenmiş kararlar rejimi”ne saplanır (Giddens, 2009, s. 1–4; 91–162).

İklim krizinin yapısal dinamikleri duygulanım ekonomileriyle birleştiğinde, korku hem seferber edici hem de paralize edici sonuçlar doğurur. Korkunun dolaşım ve ilişkisel bir yapı olduğunu gösteren çalışmalar, risk iletişiminin yalnızca veri aktarmakla kalmayıp kamusal kaygıları maddi bağlamlara eklemesi gerektiğini düşündürür (Ahmed, 2004, s. 62–66; 2014, s. 1–5). Latour’un “matters of concern” (kaygı nesnelere) önerisi bu ihtiyaçla uyumludur (Latour, 2004, s. 240–248). IPCC’nin yakın döneme yanıt bölümünde vurgulanan, azaltım-uyum entegrasyonu ile çok düzeyli yönetim çağrısı, bu duygulanımsal/ söylemsel dinamikler gözetilerek tasarlandığında daha etkili sonuçlar doğuracaktır (IPCC, 2023, SPM, s. 20–34).

4. BELİRSİZLİK REJİMLERİNİN TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL YANSIMALARI

Geç modernlikte belirsizlik, yalnızca bilgi eksikliği değil; toplumsal örgütlenmeyi, kurumlar arası ilişkiyi ve gündelik hayat pratiklerini dönüştüren kalıcı bir deneyim tarzı olarak belirginleşir. Beck’in risk toplumu tezi, modernliğin yan etkilerinin (ör. iklim krizi) sınırlara sığmayan, görünmez ve gecikmeli karakteri nedeniyle siyasal eylemi zorlaştırdığını vurgular (Beck, 1992, s. 19–24). Giddens, bu belirsizliğin politikaya “yakınlık ve aciliyet” üzerinden nüfuz ettiğini; iklim değişikliğinin gündelik yaşamda

hissedilmemesinin kararsızlık ve erteleyici siyaset ürettiğini belirtir (Giddens, 2009, s. 1–4; 2011, s. ix–xii, 17). Luhmann ise riskin karar kaynaklı oluşunu öne çıkararak, belirsizliğin farklı işlev sistemlerinde (siyaset, bilim, ekonomi) farklı kodlarla işlendiğini ve bunun toplumsal koordinasyonu güçleştirdiğini gösterir (Luhmann, 1993, s. 1–5; 2002, s. 33–36).

Belirsizlik rejimleri kültürel düzeyde duygulanım ekonomileri yaratır; korku, kaygı ve tehdit temsilleri toplumsal bağları yeniden örür. Ahmed'e göre korku, bedenler arasında dolaşarak nesnelere kurar; bu dolaşım, kimlerin "tehdit" ya da "mağdur" olarak işaretleneceğini belirleyen ilişkisel bir siyaset üretir (Ahmed, 2004, s. 62–66; 2014, s. 1–5). Furedi, modern toplumlarda risk söylemlerinin gündelik yaşamı korku kültürü etrafında düzenlediğini ve belirsizliğin siyaseten genelleştirilmesiyle davranışsal norm haline geldiğini ileri sürer (Furedi, 2002, s. 1–5; 2006, s. vii–x). Robin'in siyasetin dili olarak korku analizi ise, kamusal ve özel otoritelerin korkuyu meşrulaştırıcı bir araç olarak kullanabildiğini gösterir; bu, iklim krizi gibi uzun erimli tehditlerde duygulanım ile iktidar arasındaki bağı kuvvetlendirir (Robin, 2004, s. 1–5; 31–40).

Kitle iletişimde "belirsizlik" ve "denge" normları, toplumsal/ kültürel yansımaları derinleştiren asimetrik şüphe mekanizmaları üretir. ABD prestij basını üzerine yapılan içerik çözümlemesi, bilimsel uzlaşmaya rağmen haberlerin karşıt görüşleri eşitleyerek kamusal algıyı bilimin çok gerisine düşürdüğünü göstermiştir (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). Oreskes ve Conway'ın tarihsel incelemeleri, tütün ve ozon örneklerinden iklim değişikliğine uzanan çizgide, belirsizlik imalatının kurumsal ağlarca sistematik biçimde yürütüldüğünü ortaya koyar (Oreskes & Conway, 2010, s. 5–14). Latour'un "eleştirinin yanlış hedefe kilitlenmesi" uyarısı, kuşkuculuğun araçsallaştırılmasının kültürel alanda gerçeklik duygusunu aşındırarak karar ertelemeyi beslediğini düşündürür (Latour, 2004, s. 225–230; 240–248).

Belirsizlik rejimleri, toplumsal eşitsizlikleri yeniden dağıtarak kültürel ve mekânsal ayrışmaları derinleştirir. Beck, risk üretimi ile riskin bedelini ödeme arasındaki kopuşun, ikinci modernlikte sınıf, mekân ve kurumsal kapasite farkları boyunca genişlediğini belirtir (Beck, 1992, s. 19–24). IPCC AR6 Sentez Raporu, çok düzlemli risklerin kırılabilirlik ve uyum kapasitesi farklarıyla eklenildiğinde eşitsiz etkilenebilirlik yarattığını ve kültürel/ sosyal dokuyu dönüştürdüğünü vurgular (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34). Giddens'in siyasal tasarım önerisi, bu eşitsizliklerin yalnız teknik değil yönetimsel ve adalet temelli düzenlemelerle ele alınmasını gerekli kılar; aksi hâlde belirsizlik, siyasal sistemde "alışılmış kaygı"ya dönüşerek atalet üretir (Giddens, 2009, s. 91–162; 1–4).

Belirsizlik rejimlerinin toplumsal ve kültürel yansımaları, iletişimsel tasarım ve duygulanım duyarlı politika mimarileri geliştirilmedikçe, kolektif eylem kapasitesini zayıflatır. Latour'un "matters of concern" çağrısı, iklim bilgisini yalnızca olgusal kanıt olarak değil, toplumsal kaygılarla bağlayıcı bir zeminde dolaşıma sokmayı önerir (Latour, 2004, s. 240–248). IPCC'nin yakın dönem yanıt vurgusu, azaltım–uyum entegrasyonunu ve çok düzeyli yönetişimi öne çıkararak toplumsal katılımın sürekliliğini sağlamayı amaçlar (IPCC, 2023, SPM, s. 20–34). Ahmed ve Furedi'nin duygulanım ve korku kültürü analizleriyle birlikte düşünüldüğünde, etkili risk iletişimi için veri şeffaflığı + duygulanım yönetimi + adaletçi yönetim üçlüsünün birlikte tasarlanması gerektiği açıktır (Ahmed, 2004, s. 62–66; 2014, s. 1–5; Furedi, 2002, s. 1–5).

5. KORKU SOSYOLOJİSİ BAĞLAMINDA İKLİM KAYNAKLI RİSK ALGISI

İklim kaynaklı risk algısı, yalnızca olgusal bir tehlike değerlendirmesi değil; duygulanım, kültür ve kurumsal aracılıklar tarafından örülen çok katmanlı bir toplumsal süreçtir. Ahmed'in duyguların dolaşımı yaklaşımı, korkunun bedenler ve söylemler arasında hareket ederek "tehdit" ile "mağdur" konumlarını kurduğunu; böylece risk algısını ilişkisel olarak şekillendirdiğini gösterir (Ahmed, 2004, s. 62–66; 2014, s. 1–5). Furedi'nin "korku kültürü" tezi, geç modern toplumlarda belirsizlik söylemlerinin gündelik normları yeniden düzenleyerek kaygıyı kalıcı bir toplumsal iklime dönüştürdüğünü vurgular (Furedi, 2002, s. 1–5; 2006, s. vii–x). Robin, modern siyasal dilde korkunun meşrulaştırıcı bir araç olarak kullanıldığını; iklim gibi uzun erimli tehditlerde korkunun hem rıza üretimine hem de itirazın bastırılmasına hizmet edebildiğini tarihsel-yorumsal olarak gösterir (Robin, 2004, s. 1–5; 31–40).

Risk algısının bilişsel-duygusal temelleri açısından, Slovic'in psiko-metrik paradigma ve affekt sezgisi çalışmaları, "korkutucu (dread)–bilinmezlik" boyutlarının yüksek olduğu tehlikelerde (ör. iklimin eşik etkileri) kamusal algının uzman yargılarından sistematik biçimde sapabildiğini ortaya koyar (Slovic, 2000, s. 80–106; 123–137). Kasperson ve arkadaşlarının sosyal büyütme/azaltma çerçevesi, risk sinyallerinin medya ve kurumlar gibi "büyütme istasyonları" üzerinden işlenmesiyle algının katlanarak artabildiğini ya da sönebileceğini kuramsallaştırır (Kasperson et al., 1988, s. 177–187; Kasperson & Kasperson, 1996, s. 95–101). Douglas ve Wildavsky'nin kültür kuramı ise hangi risklerin görünür/görünmez kılınacağına ilişkin seçim mekanizmalarının kültürel önyapılarca belirlendiğini; böylece iklim riskinin farklı toplumsal bağlamlarda farklı ahlaki anlamlar kazandığını ileri sürer (Douglas & Wildavsky, 1982, s. 1–16; 29–67).

Korku ile iklim eylemi arasındaki ilişki ikili bir yapıya sahiptir: Korku, uygun çerçevelendiğinde eylemi seferber edebilir; uygunsuz olduğunda ise atalet ve savunmacı kaçınma doğurabilir. Birleşik Krallık verileri, sel gibi doğrudan deneyimlerin iklim belirsizliği algısını azalttığını, kişisel etki ve enerji tasarrufuna niyeti artırdığını göstermektedir (Spence et al., 2011, s. 46–49). Pidgeon ve çalışma arkadaşlarının kamuoyu izleme ve söylem çalışmalarında, psikolojik mesafe ve güven dinamiklerinin risk algısını aracıladığı; yakınlık hissinin ve somut deneyimin eylem niyetini güçlendirdiği saptanır (Pidgeon, 2010/ 2012 projeleri; Capstick, Pidgeon & Henwood, 2015, s. 725–753). Bu bulgular, IPCC'nin yakın dönem yanıtlar bölümünde vurgulanan risk iletişimi ve çok düzeyli yönetim gerekliliğiyle uyumludur (IPCC, 2023, SPM, s. 20–34).

Medyanın ve siyasal iletişimin kurduğu anlatılar, korku üzerinden risk algısını asimetrik şüphe ya da alarmizm yönünde kaydırabilir. ABD prestij basını analizleri, “denge” normunun bilimsel uzlaşmayı bozarak kamuoyunda iklim belirsizliği algısını büyüttüğünü göstermiştir (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). Oreskes ve Conway'nin tarihsel incelemeleri, kimi çıkar ağlarının belirsizlik imalatı yoluyla korkuyu araçsallaştırarak düzenleyici eylemi geciktirebildiğini ortaya koyar (Oreskes & Conway, 2010/ 2011, s. 5–14). Sunstein, ihtiyat ilkesinin korku tarafından “paralizi”ye dönüştürülmesi riskine dikkat çeker ve ileri belirsizlik koşullarında anti-felaket ilkesi ile maliyet-fayda ve “libertaryen paternalizm”e dayalı bir karar mimarisi önerir (Sunstein, 2005, s. 13–34; 89–106; 129–148).

Sosyolojik düzlemde, risk algısının yönetim ve meşruiyet boyutları belirlidir. Luhmann, riski “karar kaynaklı” bir semantik olarak tanımlayarak, iklim alanında belirsizliğin çoğu kez kararların ertelenmesi için gerekçelendirme aracı hâline geldiğini belirtir (Luhmann, 1993, s. 101–112). Giddens, iklim siyasetinde kısa vadeli teşvikler ile uzun vadeli planlamanın bir arada tasarlanmadığı durumlarda kamuoyunda korkunun yorgunluk ve kaçınmaya evrildiğini; bunun da risk algısını politikanın gerisine iterek eylemi geciktirdiğini savunur (Giddens, 2009, s. 91–162; 1–4). IPCC'nin güncel sentezi, risk iletişiminde duygulanım duyarlı ve adaletçi yaklaşımların (eşitsiz etkilenebilirlik ve güven unsurlarıyla) entegre edilmesi hâlinde, korkunun seferber edici yönünün daha baskın hâle geleceğini vurgular (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34).

6. MEDYA, SİYASET VE BİLİMSEL OTORİTENİN İKLİM RİSKİNİ İNŞA SÜRECİ

İklim riskinin kamusal alandaki inşası, bilimsel bilgi üretimi ile bu bilginin medya ve siyaset aracılığıyla çerçevelenmesi arasındaki etkileşimden doğan

çok katmanlı bir süreçtir. ABD “prestij basını” üzerine yapılan klasik içerik çözümlemesi, haberlerdeki “denge” normunun bilimsel uzlaşmayı bozarak asimetrik şüphe ürettiğini göstermiş; bu durum, uzman söyleminin siyasal ve kültürel ara yüzlerde yeniden kodlanmasıyla kamusal algının bilimden sistematik biçimde uzaklaştığını ortaya koymuştur (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). Oreskes ve Conway’ın belgesel arşivlere dayalı tarihsel çalışması, tütün, ozon ve iklim alanlarında belirsizlik imalatı yapan ağların, medya ve düşünce kuruluşları üzerinden kuşkuyu kurumsallaştırdığını gösterir (Oreskes & Conway, 2010/ 2011, s. 5–14). Latour’un eleştirisi ise, “eleştirisinin yanlış hedefe kilitlenmesi”nin, hakikate ilişkin kuşkuculuğu araçsallaştıran aktörlere istemeden alan açtığını; bu nedenle olguları “matters of concern” olarak bağlamsallaştıran yeni bir kamu iletişiminin gerekliliğini vurgular (Latour, 2004, s. 225–230; 240–248).

Bilimsel otorite alanında, IPCC’nin AR6 Sentez Raporu, ısınmanın insan etkisiyle “açık” olduğunu, risklerin çok düzlemlili ve hızlanan doğasını ve yakın dönem yanıt ihtiyacını siyasa diline çevirir; böylece bilimsel konsensüs, riskin ölçeklenebilirliği ve belirsizlik yönetimi açısından referans çerçevesi sunar (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34). Ancak bilimsel otoritenin bu çerçevesi, medya ve siyaset tarafından farklı motivasyonlarla yeniden çerçevelendiğinde (ör. ihtiyat çağrısının “bekle-gör” siyasetine tercümesi) kamusal alanda gecikme döngüleri üretebilir (Latour, 2004, s. 225–230; Oreskes & Conway, 2010/ 2011, s. 5–14). Kasperson ve arkadaşlarının Sosyal Risk Büyütme çerçevesi, risk sinyallerinin bilim-medya-siyaset istasyonlarında işlenmesiyle algının hem büyütülebileceğini hem de söndürülebileceğini; buna bağlı ikincil toplumsal etkilerin (güven erozyonu, ekonomik dalgalanmalar) ortaya çıkabildiğini kuramsal olarak açıklar (Kasperson et al., 1988, s. 177–187; Kasperson & Kasperson, 1996, s. 95–101).

Medya alanında çerçeveleme, psikolojik mesafe ve duygulanım stratejileri iklim riskinin algısal mimarisini belirler. Deneysel ve anket temelli çalışmalar, yerel afet deneyimi (ör. sel) bulunan bireylerde iklimin daha az belirsiz, daha “yakın” ve eyleme geçirici algılandığını; bu etkiyi uygun medya çerçevelerinin pekiştirebildiğini göstermiştir (Spence et al., 2011, s. 46–49). Buna karşın “denge” normu ve “iki tarafı eşitleme” pratikleri, bilimsel uzlaşmayı retorik simetri ile maskeleyerek kamusal belirsizliği artırır (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). Kasperson’un izinde geliştirilen derlemeler, medya güveni, şeffaflık ve kültürel bağlamın risk büyütme/ azaltma dinamiklerinde kritik olduğunu; dolayısıyla editoryal tercihlerin yalnız bilgi aktarımı değil duygulanım yönetimi olduğunu vurgular (Pidgeon, Kasperson & Slovic, 2010, s. 1–10; 13–46).

Siyasal alan, riskin kurumsal tercüme edildiği ve meşruiyet ürettiği bağlamdır. Giddens, “siyasetin yeniden tasarımı”nın kısa vadeli teşviklerle uzun vadeli planlamayı birleştirmesini; aksi halde iklim siyasetinin korku ve belirsizliğin tetiklediği erteleyici bir rejime saplanacağını savunur (Giddens, 2009, s. 91–162; 1–4). Sunstein ise ihtiyat ilkesinin genelleştirilmiş biçimlerinin “paralizi” üretebileceğini; bunun yerine anti-felaket ilkesi, maliyet-fayda ve “libertaryen paternalizm” gibi araçlarla belirsizlikte karar mimarisi kurmak gerektiğini ileri sürer (Sunstein, 2005/ 2012, s. 13–34; 89–106; 129–148). Douglas ve Wildavsky’nin kültür kuramı, siyasal tercihlerin hangi risklerin görünür kılınacağını belirlediğini; iklim riskinin de bu seçici görünürlük mekanizmalarına tabi olduğunu gösterir (Douglas & Wildavsky, 1982/ 1983, s. 1–16; 29–67; 174–186).

Duygular ve meşruiyet kesitinde, Ahmed’in duyguların dolaşımı yaklaşımı, korkunun medya ve siyaset içindeki yer değiştirmelerle nesnesini kurduğunu; bu nedenle iklim riskinin “kimin tehdidi/ kimin mağduru olduğu”na dair anlatıların bilimsel bilgi kadar duygulanım politikaları ile belirlendiğini gösterir (Ahmed, 2004, s. 62–66; 2014, s. 1–5). Robin, korkunun siyasal dilde meşrulaştırıcı bir rol üstlenebildiğini; güvenlik ve özgürlük dengesi tartışmalarının iklim politikalarında da yankı bulduğunu savunur (Robin, 2004, s. 1–5; 249–253). IPCC’nin otorite metinleri, bu duygulanım ve meşruiyet dinamiklerini doğrudan yönetmese de, kanıta dayalı bir sabitleme noktası sağlayarak medya ve siyasetin risk inşasında referans normu işlevi görür (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34).

7. İKLİM KRİZİNİN TOPLUMSAL DAVRANIŞ VE KOLEKTİF EYLEM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İklim krizi, bireylerin riski nasıl algıladıkları ve bu algıyı hangi eylem repertuarlarına dönüştürdükleri üzerinden toplumsal davranışı dönüştürmektedir. Psikoloji ve risk çalışmalarında gösterildiği üzere, “korkutucu/ bilinmez” profilli tehditlerde algı, uzman yargılarından sistematik olarak sapabilir; bu durum, iklim riskinin duygusal değerlendirmelerle (affekt sezgisi) hızla şekillenmesine yol açar (Slovic, 2000, s. 80–106; 123–137). İklim değişikliğinin yakınlık ve aciliyet hissi üretmediği bağlamlarda, kamuoyu desteği kırılanaşarak davranışsal niyetler zayıflar; deneysel ve saha verileri psikolojik mesafenin küçülmesinin eylemi güçlendirdiğini göstermektedir (Spence, Poortinga, Butler ve Pidgeon, 2011, s. 46–49). IPCC’nin AR6 Sentez Raporu ise, çok düzlemli iklim risklerinin şiddet ve sıklıkta artışı vurgulayarak, toplumsal davranışın “yakın dönem yanıtlar” ile harekete geçirilmesi gerektiğini politika diline tercüme eder (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34).

Toplumsal davranış, yalnız bireysel algılarla değil, sosyal büyütmeye/ azaltma süreçleriyle de yön bulur. Kasperson ve çalışma arkadaşlarının çerçevesi, risk sinyallerinin medya, kurumlar ve gündelik ağlar üzerinden işlenerek algıyı ve buna bağlı davranışları büyütebileceğini ya da söndürebileceğini ortaya koyar; bu süreçler ikincil etkiler (güven erozyonu, ekonomik ve politik dalgalanmalar) doğurur (Kasperson vd., 1988, s. 177–187; Kasperson & Kasperson, 1996, s. 95–101). ABD “prestij basını” üzerine yapılan bulgular, “denge” normunun bilimsel uzlaşmayı retorik simetri ile maskeleyerek kamusal belirsizliği artırdığını ve bu yolla eylem niyetini zayıflatabildiğini göstermiştir (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). Bu noktada Latour’un “olgulardan kaygılara” geçiş talep eden yaklaşımı, bilimsel kanıtların toplumsal kaygılarla bağlanmasının kolektif eylem kapasitesini artırabileceğine işaret eder (Latour, 2004, s. 240–248).

Doğrudan iklim/ afet deneyimi, bireysel ve kolektif eylem üzerinde katalitik etki yaratır. Birleşik Krallık’ta ulusal örnekleme dayanan araştırma, sel deneyimi yaşayanların iklimi daha az belirsiz ve daha kişisel etkilenebilir gördüğünü; bunun da enerji tasarrufuna niyeti artırdığını göstermiştir (Spence vd., 2011, s. 46–49). Zaman içinde kamu söylemlerindeki değişim, “gündelik hayata temas” ve adalet vurgusunun eylem motivasyonlarında belirleyici olduğunu ortaya koyar; 1997–2010 arası nitel verilerde, kişisel sorumluluk ve adil yük paylaşımı gibi gerekçelerin kalıcılığı dikkat çekicidir (Capstick, Pidgeon & Henwood, 2015, s. 725–753). IPCC’nin yakın dönem strateji vurgusu, bu deneyim ve söylem dinamikleriyle uyumlu biçimde, yerel etkilerle çok düzeyli yönetim arasındaki köprülerin eylemi güçlendireceğini belirtir (IPCC, 2023, SPM, s. 20–34).

Kolektif eylemin kurumsal zeminde sürdürülebilir olması için, siyasal tasarım ve karar mimarisi kritik rol oynar. Giddens, kısa vadeli teşviklerle uzun vadeli planlamanın birlikte kurgulanmadığı durumlarda iklim siyasetinin korku ve belirsizliğin tetiklediği ertelenmiş kararlar rejimine saplandığını savunur (Giddens, 2009, s. 91–162; 1–4). Sunstein, geliştirilmiş ihtiyat ilkelerinin paralizi üretebileceğini; bunun yerine anti-felaket ilkesi ve maliyet-fayda değerlendirmeleriyle belirsizlik altında karar almanın eylemi mümkün kıldığını belirtir (Sunstein, 2005/ 2012, s. 13–34; 129–148). Douglas ve Wildavsky’nin kültür kuramı, farklı toplumsal düzenlerin hangi risklerin görünür kılınacağına dair seçimleri üzerinden kolektif eylemin meşruiyet kaynaklarını belirlediğini hatırlatır (Douglas & Wildavsky, 1982/ 1983, s. 1–16; 174–186).

İklim krizinde toplumsal davranış ve kolektif eylem, eşitsiz etkilenebilirlik ve güven eksenlerince koşullanmaktadır. Risk dağılımı ve kırılganlık eşitsizlikleri derinleştikçe, adaletçi çerçeve kurulmadan eylem kapasitesi sınırlanır; bu hem

etik hem de araçsal bir meseledir (Beck, 1992, s. 19–24). IPCC, kanıta dayalı güven inşası için şeffaf risk iletişimi ve yarar/ adil yük paylaşımını önceleyen politika paketlerinin benimsenmesini önermektedir (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34). Pidgeon, Kasperson ve Slovic'in derlemesi, güven, şeffaflık ve kültürel bağlamın birlikte ele alınmadığı durumlarda eylem çağrılarının korku yorgunluğuna evrilebileceğini; buna karşı duygulanım duyarlı ama kanıta dayalı iletişimin kolektif seferberliği desteklediğini gösterir (Pidgeon, Kasperson & Slovic, 2010, s. 1–10; 13–46).

8. KORKU REJİMİNİN KAMUSAL POLİTİKALAR VE YÖNETİŞİM ÜZERİNDEKİ BELİRLEYİCİLİĞİ

Korku rejimleri, yalnızca duygulanımın yoğunlaştığı anları değil, kamusal politikanın nasıl kurulduğunu ve yönetim mantığının nasıl işlediğini belirleyen kalıcı bir siyasal-iletişimsel düzeni ifade eder. Ahmed'in duyguların dolaşımı kuramı, korkunun söylem ve kurumlar arasında hareket ederek tehdit/ mağdur hiyerarşileri kurduğunu; bu sayede yönetişimde hangi risklerin acil, hangilerinin erteleme konusu yapılacağına ilişkin kararları etkilediğini gösterir (Ahmed, 2004, s. 62–66; 2014, s. 1–5). Robin'in tarihsel-siyasal okuması, korkunun modern demokrasilerde meşrulaştırıcı dil işlevi gördüğünü; güvenlik, düzen ve piyasa istikrarı adına alınan kararların bu dil ile rıza üretebildiğini ortaya koyar (Robin, 2004, s. 1–5; 249–253). Furedi ise “korku kültürü”nü risk söylemlerini yaygınlaştırarak gündelik davranış normlarını ve idari ihtiyat pratiklerini genişlettiğini; bunun siyasette düşük beklenti/ yüksek tedbir denklemi yarattığını savunur (Furedi, 2002, s. 1–5; 2006, s. vii–x).

İklim siyasetinde korku rejimlerinin politika döngüsüne etkisi üç düzeyde gözlemlenir: (i) bilimsel otoriteden gelen risk sinyallerinin alınması, (ii) medya ve siyaset tarafından çerçevelenmesi, (iii) yönetim araçlarına tercümesi. IPCC'nin AR6 SPM'i, ısınmanın insan etkisiyle “açık” olduğu ve yakın dönem yanıtların kritikliği yönünde net bir otorite çerçevesi sunar; ancak bu sinyaller farklı kurumsal bağlamlarda farklı önceliklere tercüme edilir (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34). Boykoff & Boykoff'un bulguları, medyada “denge” normunun bilimsel uzlaşmayı retorik simetri ile maskeleyerek asimetric şüphe üretebildiğini ve böylece politika yapımında gecikmeyi beslediğini gösterir (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). Kasperson ve arkadaşlarının Sosyal Risk Büyütme çerçevesi, risk sinyallerinin bu aracı istasyonlarda büyütülüp/ azaltıldığını; bunun siyasa yanıtlarının şiddeti, zamanlaması ve kapsamını belirlediğini teorik olarak açıklar (Kasperson et al., 1988, s. 177–187; Kasperson & Kasperson, 1996, s. 95–101).

Korku rejimleri bir yandan seferber edici (alarm ve hızlandırma), diğer yandan paralize edici (atalet ve erteleme) etkiler yaratabilir. Sunstein, genelleştirilmiş ihtiyat ilkesinin belirsizlikte “paralizi” üreterek orantısız önlem/ertelenmiş karar sarmalına yol açabileceğini ve bunun yerine anti-felaket ilkesi, maliyet-fayda ve “libertaryen paternalizm” gibi araçlarla karar mimarisinin rasyonelleştirilmesi gerektiğini savunur (Sunstein, 2005/ 2012, s. 13–34; 89–106; 129–148). Giddens ise iklim siyasetinin kısa vadeli teşvikler ile uzun vadeli planlamayı bir araya getirmediği korkunun erteleyici bir rejime dönüştüğünü; bu nedenle kurumsal tasarımın eylem kapasitesi yaratacak şekilde yenilenmesi gerektiğini vurgular (Giddens, 2009, s. 1–4; 91–162). Douglas & Wildavsky’nin kültür kuramı, farklı siyasal-kültürel düzeneklerin hangi risklerin görünür kılınacağını seçtiğini; dolayısıyla korku rejimlerinin siyasa gündemini seçici görünürlük yoluyla şekillendirdiğini gösterir (Douglas & Wildavsky, 1982/ 1983, s. 1–16; 174–186).

Yönetişimde güven ve meşruiyet, korku rejimlerinin sürdürülebilirliğini belirleyen iki ana eksendir. Latour, eleştirinin “yanlış hedefe kilitlenmesi”nin hakikat rejimini aşındırarak kuşkuçuluğu araçsallaştıran aktörlere alan açtığını; bu nedenle olguların “matters of concern” olarak bağlamsallaştırılmasıyla meşruiyetin yeniden inşa edilmesi gerektiğini savunur (Latour, 2004, s. 225–230; 240–248). Pidgeon–Kasperson–Slovic derlemesi, güven/şeffaflık/kültürel bağlam dikkate alınmadan kurulan risk iletişiminin korku yorgunluğu ve güvensizlik üretebileceğini; bu nedenle kanıta dayalı ama duygulanım duyarlı iletişimin yönetişimi güçlendireceğini belirtir (Pidgeon, Kasperson & Slovic, 2010, s. 1–10; 13–46). IPCC SPM, eşitsiz etkilenebilirlik ve adalet vurgusunu öne çıkararak, meşruiyetin adil yük paylaşımı, şeffaflık ve çok düzeyli yönetimle desteklenmesi gerektiğini politika diline tercüme eder (IPCC, 2023, SPM, s. 20–34).

Korku rejimlerinin kurumsal tasarım üzerindeki belirleyiciliği, kararların nasıl atfedildiğine ve sorumluluk mimarisine ilişkindir. Luhmann, riski “karar kaynaklı” bir semantik olarak tanımlar; bu, belirsizliğin çoğu kez karar verilebilirliğin ertelenmesi için bir gerekçeye çevrilebildiğini ve yönetişimde sorumluluk dağıtma pratiklerini tetiklediğini düşündürür (Luhmann, 1993, s. 101–112; 2002, s. 33–36). Kasperson’un sosyal büyüme çerçevesi, kurumsal tasarımın (şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım) risk sinyallerinin bozulmasını ve yanlış denge üretimini azaltabildiğini ima eder (Kasperson et al., 1988, s. 177–187; Kasperson & Kasperson, 1996, s. 95–101). Sunstein ve Giddens’in önerileri birleştirildiğinde, korkuyu seferber edici yönde kullanan, ama paraliziye engelleyen; kanıta dayalı, adaletçi ve davranış bilimi içgörülerıyla desteklenmiş bir yönetim mimarisinin hem etkinlik hem meşruiyet üreteceği söylenebilir

(Sunstein, 2005/ 2012, s. 129–148; Giddens, 2009, s. 91–162; IPCC, 2023, SPM, s. 20–34).

9. KÜRESEL RİSK TOPLUMUNDA GELECEK TASAVVURLARI VE TOPLUMSAL DAYANIKLILIK

Küresel risk toplumunda “gelecek tasavvurları”, modernliğin ürettiği yan etkilerin (iklim krizi, ekolojik eşiklerin aşılması, çok boyutlu kırılğanlıklar) yönetilebilir olup olmadığına dair kolektif hayaller ve korkular etrafında şekillenir. Beck’in risk dağılımı mantığı, siyasanın artık zenginliğin değil risklerin dağıtımını ekseninde kurulduğunu ve bu nedenle gelecek tahayyüllerinin belirsizlik yönetimi ile iç içe geçtiğini vurgular (Beck, 1992, s. 19–24). IPCC AR6 Sentez Raporu, ısınmanın insan etkisiyle “açık” olduğu ve risklerin yakın dönemde hızlanan doğası nedeniyle gecikmenin maliyetini artırdığını; bu yüzden karar ufkunun kısaldığını ve gelecek planlamasının uyum-azaltım entegrasyonu yapılmaması gerektiğini belirtir (IPCC, 2023, SPM, s. 1–9; 20–34). Gezegen sınırları yaklaşımı da iklimin, biyoçeşitliliğin ve arazi kullanımı eşiklerinin “güvenli hareket alanı”nı daralttığını göstererek, gelecek tasavvurlarını eşige duyarlı bir dayanıklılık tasarımına yönlendirir (Rockström et al., 2009, s. 472–475; Steffen et al., 2015, s. 1259855; 2018, s. 8252–8259).

Dayanıklılık (resilience) yalnız ekolojik sistemlere değil, sosyal-ekolojik sistemlerin birlikte uyum kapasitesine ilişkindir. Adger, toplumsal ve ekolojik dayanıklılığın birbirine geçtiğini; kültürel boyutlar ve kurumlar arası koordinasyon zayıfsa, iklim risklerinin sosyal stresleri büyütürken toplulukların öngörü kapasitesini aşındırdığını gösterir (Adger, 2000, s. 347–364; 2006, s. 268–281; Adger et al., 2013, s. 112). Pelling, kırılğanlık ve eşitsizliklerin afet/ iklim riskleriyle birleştiği durumda, dayanıklılığın yalnız altyapı değil yönetim ve katılım tasarımı olduğunu vurgular (Pelling, 2003, s. 17; 2011, s. 45). IPCC AR6, risklerin çok düzlemli karakteri nedeniyle çok düzeyli (yerel-ulusal-küresel) yönetim ve bilgi türlerinin birleştirilmesini (bilimsel, yerel, yerli bilgi) önerir; böylece gelecek tasavvurları, tekil teknolojik çözümler yerine bütüncül dönüşüm yollarına bağlanır (IPCC, 2023, SPM, s. 20–34).

Gelecek tasavvurlarının kamusal alanda dolaşıma girmesi, risk sinyallerinin sosyal büyütme/ azaltma istasyonlarında (medya, uzman ağları, siyaset) işlenmesiyle belirlenir. Kasperson ve arkadaşlarının çerçevesi, bu istasyonların algıyı büyütüp söndürebileceğini; bunun davranış, yatırım ve politika yönelimlerine ikincil etkiler doğurduğunu gösterir (Kasperson et al., 1988, s. 177–187; Kasperson & Kasperson, 1996, s. 95–101). ABD “prestij basını” bulguları, “denge” normunun bilimsel uzlaşmayı retorik simetri ile maskeleyerek belirsizlik algısını artırabildiğini; bunun da gelecek odaklı eylem tasavvurlarını

zayıflattığını ortaya koyar (Boykoff & Boykoff, 2004, s. 125–129). Giddens, bu nedenle iklim siyaseti için kısa vadeli teşviklerle uzun erimli planlamayı buluşturan kurumsal mimarinin, ertelenmiş kararlar rejimini kırmak açısından belirleyici olduğunu savunur (Giddens, 2009, s. 91–162; 1–4).

Toplumsal dayanıklılığın yerel ölçeği, kolektif eylem kapasitesine ve ortak havuz kaynaklarının yönetimine bağlıdır. Ostrom’un bulguları, katılımcı kurallar, izleme, kademeli yaptırımlar ve uyumsuzluk çözümü gibi kurumsal tasarım ilkelerinin yerelde uzun ömürlü dayanıklılık ürettiğini gösterir (Ostrom, 2009, s. 419–422; 2010, s. 641–672; 2012, s. 1–30). Adger, kültürel boyutların ve aidiyet ilişkilerinin (place attachment) uyum davranışlarını kolaylaştırdığını, bu nedenle dayanıklılık politikalarının kültürel meşruiyet ihtiyacını ihmal edemeyeceğini belirtir (Adger et al., 2013, s. 112). IPCC AR6, eşitsiz etkilenebilirlik ve kapasite farkları nedeniyle, dayanıklılığın adalet ve kapsayıcı katılım ilkeleriyle birlikte tasarlanmadıkça kırılğan kalacağını vurgular (IPCC, 2023, SPM, s. 20–34).

Geleceğe dair olumlu tasavvurlar, yalnız riskin azaltımına değil; bu bağlamda dönüştürücü uyum (transformational adaptation) ve adaletçi geçişlere (just transition) dayanır. Gezegen sınırlarının korunması için öngörülen “güvenli-adil alan” fikri, iklim ve biyoçeşitlilik politikalarının sosyal koruma, geçim ve sağlıkla eşgüdümlü tasarlanmasını gerektirir (Steffen et al., 2018, s. 8252–8259; Rockström et al., 2009, s. 472–475). Pelling’in uyum tipolojileri, yalnız “geri sekme” (bounce-back) değil, ileri sekme (bounce-forward) yönelimlerinin—yani riskleri fırsat pencerelerine çeviren kurumsal/ bilişsel dönüşümlerin—kalıcı dayanıklılık ürettiğini gösterir (Pelling, 2011, s. 45). Giddens’in kurumsal tasarım çağırısı ve IPCC’nin yakın dönem yanıt vurgusu birlikte okunduğunda, adalet ve katılım ilkeleriyle desteklenen çok düzeyli yönetişimin, küresel risk toplumunda uygulanabilir gelecek tasavvurlarının ana omurgası olduğu söylenebilir (Giddens, 2009, s. 91–162; IPCC, 2023, SPM, s. 20–34).

10. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, küresel risk toplumunun en belirgin tezahürü olan iklim krizinin, yalnızca fiziksel bir tehlike değil; belirsizlik, korku ve kırılğanlık eksenlerinde genişleyen çok katmanlı bir toplumsal dönüşüm alanı olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular, iklim krizinin toplumsal inşasında medya, siyaset ve bilimsel otoritenin etkileşim hâlinde işleyen bir üçlü yapı oluşturduğunu; bu yapının ise risk algısı, duygulanım dinamikleri ve kolektif eylem süreçlerini doğrudan şekillendirdiğini göstermektedir. Beck’in risk toplumu yaklaşımı, iklim krizinin sınır-ötesi dağılımı ve geri beslemeli yapısı nedeniyle klasik yönetim araçlarını aşan bir risk rejimi yarattığını doğrularken; Giddens’in

“erteleyici siyaset” tespiti, bu risklerin gündelik hayatta görünür olmamasının karar alma ufkunu daralttığını göstermektedir. Luhmann’ın risk/ karar ayrımı ise belirsizliklerin çoğu zaman teknik bilgi eksikliğinden değil, karar süreçlerinden kaynaklanan kurumsal bir üretim olduğunu açığa çıkarmaktadır.

Araştırma bulgularının gösterdiği temel noktalardan biri, belirsizliğin medya söylemlerinde sistematik biçimde aşırı-temsil edilmesidir. “Denge” normu, bilimsel uzlaşmayı bozarak asimetrik şüphe üretmekte; bu süreç, hem iklim riskini teknik bir tartışma düzeyine indirgemekte hem de kamusal alanda epistemik güveni zayıflatmaktadır. Buna paralel olarak, korku duygulanımı kamu söylemlerinde çift yönlü bir işleve sahiptir: Bir yandan eylemi seferber edebilecek bir aciliyet duygusu yaratmakta; diğer yandan ise kaçınma, erteleme ve “politika ataleti” üretebilmektedir. Özellikle sosyal risk büyütme/ azaltma süreçleri, risk sinyallerinin medya ve siyasal kurumlar tarafından nasıl işlendiğini ve bunun toplumsal davranışa nasıl yansıdığını anlamak açısından kritik bir çerçeve sunmaktadır. Bulgular, korkunun toplumsal ilişkilerde yalnızca bireysel bir duygulanım değil, bunun yanısıra kurumsal öncelikleri ve siyasal tercihleri şekillendiren yapısal bir belirleyici olduğunu doğrulamaktadır.

İklim krizinin toplumsal sonuçları, eşitsiz etkilenebilirlik bağlamında daha da çarpıcı hale gelmektedir. Risklerin sınıfsal, mekânsal ve kurumsal kapasite farklılıkları boyunca eşitsiz dağılması; hem dayanıklılığı zayıflatmakta hem de adalet boyutunu iklim yönetişiminin merkezine yerleştirmektedir. Bu nedenle iklim krizinin yol açtığı korku rejimlerinin toplumsal eylem üzerindeki etkilerini değerlendirmek, yalnızca iletişimsel değil, etik ve siyasal bir gerekliliktir. Adger ve Ostrom’un bulguları, dayanıklılığın yalnız teknik altyapılarla sınırlanmadığını, kültürel meşruiyet, katılım ve topluluk temelli kolektif eylem ile güçlendirilebileceğini göstermektedir. Pelling’in “ileri sekme” (bounce-forward) kavramı da, dayanıklılığın yalnız krize geri dönme olmadığını; kurumsal ve toplumsal dönüşümler yaratma kapasitesiyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede çalışmanın ulaştığı sonuçlar, iklim krizine ilişkin risk yönetiminin ve kamusal iletişimin, duygulanımı dışlayan teknik modellerle sürdürülemeyeceğini; aksine, duyguların, özellikle de korkunun, yönetişim ve politika tasarımının ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. Korkunun bilimsel doğruluğa dayanan bir aciliyet hissi ürettiği durumlarda kolektif eylem kapasitesi güçlenebilmekte; ancak korku yanlış çerçvelendiğinde veya sürekli büyütüldüğünde siyasal ataleti pekiştirebilmekte ve güveni aşındırabilmektedir. Bu nedenle iklim yönetişimi, hem kanıta dayalı hem de duygulanım duyarlı bir iletişim ve karar süreçlerine ihtiyaç duymaktadır.

Öneriler

i. Duygulanım-duyarlı, çok katmanlı bir risk iletişimi modeli geliştirilmelidir.

Korkunun seferber edici yönü desteklenirken paralize edici etkisini azaltan, hem bilimsel güvene hem de toplumsal kaygıların etik/duygusal boyutlarına hitap eden hibrit bir iletişim tasarımına ihtiyaç vardır. IPCC bulgularının, yerel deneyimlerle ve kültürel anlatılarla ilişkilendirilmesi önerilmektedir.

ii. Medya kuruluşları için “sorumlu denge” ve “epistemik doğruluk” ilkeleri tanımlanmalıdır. Yanlış simetri (false balance) uygulamalarının önüne geçmek ve bilimsel uzlaşmayı çarpıtan çerçeveleri sınırlamak üzere etik yayıncılık standartları geliştirilmeli; risk sinyallerinin sosyal büyütme süreçlerinde bozulmasını azaltacak şeffaflık mekanizmaları kurulmalıdır.

iii. Siyasal karar alma süreçlerinde kısa vadeli teşvikler ile uzun vadeli planlama araçları birleştirilmelidir. Giddens’in önerdiği üzere, iklim politikaları yalnızca teknik araçlarla değil, kurumsal teşvik mekanizmalarıyla desteklenmeli; karar ufkunu genişleten, ertelenmiş kararlar rejimini zayıflatan yeni bir yönetim tasarımı benimsenmelidir.

iv. Toplumsal dayanıklılık politikaları kültürel meşruiyet, yerel bilgi ve katılımcı yönetimle güçlendirilmelidir. Yerel toplulukların deneyimleri, bilgi birikimleri ve aidiyet ilişkileri politikaya entegre edilerek; Ostrom’un ortak kaynak yönetimi ilkeleri doğrultusunda kapsayıcı dayanıklılık modelleri geliştirilmelidir.

v. İklim adaleti, ulusal ve yerel politikaların merkezine yerleştirilmelidir. Risklerin eşitsiz dağıldığı mevcut yapı içinde sosyal koruma, kırılgan gruplara yönelik destek ve adil yük paylaşımı mekanizmaları oluşturulmadıkça kolektif eylem sürdürülebilir olmayacaktır. Sürdürülebilir uyum politikalarının “güvenlik açığı” yerine “kapasite artışı” perspektifiyle tasarlanması kritik önemdedir.

vi. Bilimsel otorite ve kamu kurumları arasında güveni güçlendiren şeffaflık mekanizmaları kurulmalıdır. Bilimsel belirsizlik açık şekilde ifade edilmeli; kararların gerekçeleri, risk değerlendirmeleri ve maliyet-fayda analizleri kamuya paylaşılmalıdır. Böylece korkunun bilgi eksikliğinden değil, rasyonel temelli bir ortak risk farkındalığından beslenmesi sağlanacaktır.

Bu makale, iklim krizinin toplumsal etkilerine ilişkin literatürde sıklıkla ayrı ayrı ele alınan üç alanı—belirsizlik rejimleri, korku sosyolojisi ve riskin söylemsel/ kurumsal inşası—bütüncül bir kuramsal çerçevede bir araya getirerek özgün bir katkı sunmaktadır. Çalışma, Beck–Giddens–Luhmann üçlüsünün küresel risk toplumu perspektifini Ahmed, Furedi ve Robin’in duygulanım

odaklı yaklaşımlarıyla kesiktirerek, iklim krizinin yalnızca teknik bir çevresel sorun değil, duygular, söylemler ve yönetim pratikleriyle yeniden üretilen bir toplumsal olgu olduğunu göstermektedir. Bu bütünlendirici okuma sayesinde makale, literatürde çoğu kez parçalı biçimde tartışılan belirsizlik, güven, şüphe, alarmizm, siyasal gecikme ve kolektif eylem arasındaki ilişkileri tek bir analitik bağlamda sistematik hâle getirmiştir. Dahası, çalışma bulgularını normatif bir düzleme taşıyarak, iklim yönetiminde teknik doğrulukla duygulanımsal duyarlılığı birleştiren hibrit risk iletişimi modelinin gerekliliğini ortaya koymakta; böylece hem akademik literatüre hem de uygulanabilir politikalara yönelik çözüm üreten özgün bir öneri geliştirmektedir. Bu yönleriyle makale, iklim krizi bağlamında artan korku rejimlerini kavramsallaştırmakla kalmamakta; ilaveten bu rejimlerin dönüştürücü biçimde yönetilebilmesi için adaletçi, şeffaf ve çok düzeyli katılımı önceleyen yeni nesil yönetim yaklaşımlarının neden zorunlu olduğunu açıklayarak literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Kaynakça

- Adger, W. N. (2000). Social and ecological resilience: Are they related? *Progress in Human Geography*, 24(3), 347–364.
- Adger, W. N. (2006). Vulnerability. *Global Environmental Change*, 16(3), 268–281.
- Adger, W. N., Barnett, J., Brown, K., Marshall, N., & O'Brien, K. (2013). Cultural dimensions of climate change impacts and adaptation. *Nature Climate Change*, 3(2), 112–117.
- Ahmed, S. (2004). *The cultural politics of emotion*. Edinburgh University Press.
- Ahmed, S. (2014). *The cultural politics of emotion* (2nd ed.). Routledge/ Edinburgh University Press.
- Ahmed, S. (2019). *What's the use? On the uses of use*. Duke University Press.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity.
- Bauman, Z. (2006). *Liquid fear*. Polity.
- Bauman, Z. (2013). *Living on borrowed time*. Polity.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. Sage.
- Beck, U. (1999). *World risk society*. Polity.
- Beck, U. (2006). Living in the world risk society. *Economy and Society*, 35(3), 329–345.
- Beck, U. (2009). *World at risk*. Polity.
- Beck, U., & Grande, E. (2010). Varieties of second modernity. *The British Journal of Sociology*, 61(3), 409–443.
- Boykoff, M. (2008). Lost in translation? United States news media coverage of anthropogenic climate change, 1995–2004. *Climatic Change*, 86(1–2), 1–11.
- Boykoff, M. (2011). *Who speaks for the climate?* Cambridge University Press.
- Boykoff, M. T., & Boykoff, J. M. (2004). Balance as bias: Global warming and the U.S. prestige press. *Global Environmental Change*, 14(2), 125–136.
- Capstick, S. B., Pidgeon, N. F., & Henwood, K. (2015). Stability and change in British public discourses about climate change (1997–2010). *Environmental Values*, 24(6), 725–753.
- Douglas, M., & Wildavsky, A. (1982). *Risk and culture: An essay on the selection of technological/environmental dangers*. University of California Press.
- Ewald, F. (1991). Insurance and risk. In G. Burchell et al. (Eds.), *The Foucault effect* (pp. 197–210). University of Chicago Press.
- Ewald, F. (2002). The return of Descartes's malicious demon. *Critical Inquiry*, 28(2), 298–321.
- Ewald, F. (2020). *The birth of solidarity*. Polity Press.
- Furedi, F. (1997). *Culture of fear*. Cassell.

- Furedi, F. (2002). *Culture of fear: Risk-taking and the morality of low expectation*. Continuum.
- Furedi, F. (2018). *How fear works*. Bloomsbury.
- Giddens, A. (1999). *The politics of climate change*. Polity.
- Giddens, A. (2002). *Runaway world*. Routledge.
- Giddens, A. (2009). *The politics of climate change*. Polity Press.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2023). *AR6 Synthesis Report: Summary for Policymakers* (pp. 1–34). IPCC.
- IPCC. (2021). *AR6 Climate Change 2021: The Physical Science Basis*.
- IPCC. (2022). *AR6 Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*.
- IPCC. (2023). *AR6 Synthesis Report*.
- Kasperson, R. E., & Kasperson, J. X. (1996). The social amplification and attenuation of risk. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 545(1), 95–105.
- Kasperson, R. E., Renn, O., Slovic, P., et al. (1988). The social amplification of risk: A conceptual framework. *Risk Analysis*, 8(2), 177–187.
- Klein, N. (2014). *This changes everything*. Simon & Schuster.
- Klein, N. (2016). *This changes everything* (Turkish ed.).
- Klein, N. (2019). *On fire: The burning case for a green new deal*. Simon & Schuster.
- Latour, B. (2004). Why has critique run out of steam? From matters of fact to matters of concern. *Critical Inquiry*, 30(2), 225–248.
- Latour, B. (2017). *Facing Gaia*. Polity.
- Latour, B. (2021). *After lockdown*. Polity.
- Luhmann, N. (1993). *Risk: A sociological theory*. de Gruyter.
- Luhmann, N. (2002). *Risk: A sociological theory*. Routledge.
- Luhmann, N. (2000). *The reality of the mass media*. Stanford University Press.
- Luhmann, N. (2006). *System theory*. Polity.
- Oreskes, N. (2004). Beyond the ivory tower. *Science*, 306(5702), 1686–1687.
- Oreskes, N. (2019). *Why trust science?* Princeton University Press.
- Oreskes, N., & Conway, E. M. (2010). *Merchants of doubt*. Bloomsbury Press.
- Ostrom, E. (2009). A general framework for analyzing sustainability of social-ecological systems. *Science*, 325(5939), 419–422.
- Ostrom, E. (2010). Beyond markets and states. *American Economic Review*, 100(3), 641–672.
- Ostrom, E. (2012). *The future of the commons*. Institute for Economic Affairs.
- Pelling, M. (2003). *The vulnerability of cities*. Earthscan.
- Pelling, M. (2011). *Adaptation to climate change*. Routledge.

- Pelling, M., & Dill, K. (2010). Disaster politics. *Global Environmental Change*, 20(1), 13–20.
- Pidgeon, N., Kaspersen, R. E., & Slovic, P. (Eds.). (2010). *The social amplification of risk*. Cambridge University Press.
- Robin, C. (2004). *Fear: The history of a political idea*. Oxford University Press.
- Robin, C. (2016). *The reactionary mind*. Oxford University Press.
- Rockström, J., et al. (2009). A safe operating space for humanity. *Nature*, 461, 472–475.
- Slovic, P. (2000). *The perception of risk*. Earthscan/Taylor & Francis.
- Spence, A., Poortinga, W., Butler, C., & Pidgeon, N. (2011). Perceptions of climate change and willingness to save energy related to flood experience. *Nature Climate Change*, 1(1), 46–49.
- Steffen, W., et al. (2015). Planetary boundaries. *Science*, 347(6223), 1259855.
- Steffen, W., et al. (2018). Trajectories of the Earth System. *PNAS*, 115(33), 8252–8259.
- Sunstein, C. R. (2005/2012). *Laws of fear: Beyond the precautionary principle*. Cambridge University Press.

